

УДК 341:378.014](075.8)

В.О. Мирошниченко, канд. пед. наук, доц. (БДПУ, Запоріжжя)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВИЗНАННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРО ОСВІТУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РЕГІОНІ

Питання визнання документів про освіту набуває особливого значення у контексті глобалізації освітніх процесів і збільшення мобільності студентів та викладачів. Належне правове регулювання визнання кваліфікацій сприяє академічній і професійній інтеграції випускників, забезпечуючи можливості для продовження навчання та працевлаштування у різних країнах.

Підґрунтям для формування сучасного Європейського простору вищої освіти, що згодом було втілено в Болонському процесі вперше стала Конвенція ЮНЕСКО про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту та учбових ступенів у державах регіону Європи від 21 грудня 1979 року. Принциповим положенням цієї Конвенції стали норми про обмін досвідом та інформацією між країнами-учасниками й спільна розробка та визнання критеріїв оцінювання, навчальних програм і курсів, налагодження безперервної освіти впродовж життя [1].

Сьогодні, міжнародно-правовий режим визнання документів про освіту в Європейському регіоні ґрунтується на положеннях Лісабонської конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти [2], підписаної у 1997 році. Ця конвенція є основоположним документом, який визначає загальні принципи та стандарти визнання дипломів, сертифікатів і кваліфікацій для забезпечення академічної мобільності в Європейському регіоні. Лісабонська конвенція регулює питання визнання попередньої освіти, процедур оцінки кваліфікацій, прав та обов'язків заявників та органів визнання. Основним завданням конвенції є створення умов, за яких кваліфікації, здобуті в одній країні, можуть бути визнані у всіх країнах, які є сторонами цієї конвенції. Лісабонську конвенцію підписали 43 країни [3]. Україна підписала та ратифікувала цю міжнародну угоду 3 грудня 1999 року.

Важливу роль у реалізації Лісабонської конвенції відіграє Комітет Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні, який координує діяльність сторін і здійснює моніторинг імплементації положень конвенції на національному рівні. Комітет розробляє керівні принципи щодо визнання кваліфікацій, враховуючи сучасні виклики у сфері вищої освіти, такі як зростання кількості студентів-мігрантів, цифровізація навчального процесу та поява нових

форматів навчання. Діяльність Комітету сприяє розвитку єдиних стандартів і процедур оцінки освітніх документів у різних країнах Європи.

Одним із ключових напрямів діяльності Комітету Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні є розробка рекомендацій щодо оцінки кваліфікацій, які не відповідають традиційним академічним стандартам. Наприклад, Комітет прийняв рекомендації стосовно визнання кваліфікацій біженців та осіб без належних документів, що дозволило створити правову основу для врахування обставин, за яких такі кваліфікації були отримані, та сприяло їхньому визнанню без повного пакета документів.

Комітет також працює над питанням взаємного визнання кваліфікацій між країнами, які не є членами Європейського регіону, але мають угоди про співпрацю з країнами-учасницями Лісабонської конвенції. До прикладу, у 2020 році було розроблено спільні рекомендації для держав-членів ЄС та низки країн Середземноморського регіону щодо визнання спільних програм навчання, що значно полегшило академічну мобільність між цими регіонами.

Ключовим елементом системи визнання є також Європейська мережа національних центрів інформації про академічну мобільність та визнання (Мережа ЄНЦІ). Мережа ЄНЦІ об'єднує національні інформаційні центри (NARIC), які забезпечують обмін інформацією між країнами та надають консультації щодо визнання кваліфікацій. Завдяки діяльності Мережі ЄНЦІ розроблено спільні стандарти, які спрощують процедури визнання, забезпечуючи прозорість і доступність інформації для всіх зацікавлених сторін. Мережа сприяє обміну передовими практиками та підтримує інтеграцію нових країн-учасниць, що розширює сферу застосування Лісабонської конвенції.

Визнання документів про освіту відповідно до Лісабонської конвенції відбувається на засадах об'єктивності, прозорості та справедливості. Органи визнання повинні дотримуватися принципу презумпції відповідності, згідно з яким кваліфікації, здобуті в країнах-учасницях конвенції, вважаються такими, що відповідають національним стандартам, якщо не доведено протилежне. Процедури оцінки мають бути засновані на зрозумілих критеріях, що виключають дискримінацію на підставі національності або мови.

Окрім цього, Лісабонська конвенція передбачає механізми врегулювання суперечок та апеляційні процедури, що надають заявникам право оскаржувати рішення органів визнання. Такий підхід забезпечує ефективний захист прав і законних інтересів осіб, які

звертаються за визнанням їхніх освітніх кваліфікацій. З метою адаптації до сучасних умов, Комітет Конвенції регулярно оновлює рекомендації, враховуючи нові тенденції у сфері вищої освіти.

Завдяки Лісабонській конвенції досягнуто значного прогресу у гармонізації процедур визнання, що полегшує академічну та професійну мобільність у Європі. Проте сучасні виклики, такі як зростання числа переміщених осіб та потреба у швидкому визнанні кваліфікацій, здобутих у кризових умовах, вимагають подальшого вдосконалення існуючих механізмів. Важливим завданням є адаптація міжнародно-правових інструментів до потреб нових категорій заявників та розширення сфери дії конвенції на неформальну і дистанційну освіту.

Отже, міжнародно-правовий режим визнання документів про освіту є важливим елементом забезпечення академічної та професійної мобільності в Європейському регіоні. Лісабонська конвенція 1997 року створює міцну правову основу для гармонізації процедур визнання кваліфікацій. Діяльність Комітету Конвенції та Мережі ЄНЦІ сприяє інтеграції освітніх систем Європи та розширенню доступу до інформації. Сучасні виклики, зокрема, збільшення кількості біженців та осіб, які потребують особливих умов для визнання кваліфікацій, вимагають удосконалення правових механізмів і подальшого зміцнення міжнародної співпраці у цьому напрямку.

Інформаційні джерела

1. Пасічник Я. Нормативне закріплення права на освіту в джерелах міжнародного права. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 5/2017. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzizvru_2017_5_9.pdf (дата звернення: 09.10.2024)
2. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні (Лісабонська конвенція) (Лісабон, 11 квітня 1997 року). Ратифіковано Законом України N1273-XIV (1273-14) від 03.12.99. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_308#Text (дата звернення: 09.10.2024)
3. Невара Л.М. Щодо джерел міжнародного освітнього права. *Український часопис міжнародного права* №1/2016. URL: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/41235/1/23_%d0%a9%d0%be%d0%b4%0%be%20%d0%b4%d0%b6%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%bb%20%d0%bc%d1%96%d0%b6%d0%bd%d0%b0%d1%80%d0%be%d0%b4%d0%bd%d0%be%d0%b3%d0%be.pdf (дата звернення: 09.10.2024)